

graffiti

Наталка СНЯДАНКО



графіті

КОЛЕКЦІЯ
пристрастей,
або
ПРИГОДИ
молоді
українки

 **FOLIO**

Наталка Сняданко

Колекція пристрастей, або Пригоди молодії українки

Текст предоставлен правообладателем
http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=4436166

Амаркорд: Фоліо; Харків; 2011

ISBN 966-03-3438-9

Аннотація

На вас чекає колекція пристрастей, що їх зібрала дівчина «з порядної галицької сім'ї» в період свого дорослішання. Крім банальних пристрастей по-українськи та по-російськи, ви познайомитесь з екзотичними – по-італійськи та по-німецьки, не кажучи вже про пристрасті аристократичні. Кожного разу дівчина намагається зрозуміти – пристрасть це чи кохання? А чи зможете ви відрізнити пристрасть від кохання, то вже ваша справа.

Содержание

Дитячі пристрасті	4
Коли варто починати, на що не варто звертати увагу, або Як закохатися в Джорджа Майкла? Майкл Джексон, поезія і «Ласковий май»	4 11
Пристрасті по-українськи. «Лазарет»	23
Бабця і життєва мудрість. Мама і життєвий досвід. Ді Снайдер. Точкарік. Батько суворішає	23
Що краще: філолог чи програміст? Місіс Хі	30
Містер У. Потаємне листування	
Грамотність у чоловікові – не основне	30
Теорія і практика. Перші полеміки довкола цноти	55
Суд мертвих над живими. Грати на вікнах першого поверху. Звинувачення невинних	62
Епілог	67
Математичні пристрасті	69
Про те, що випадкові знайомства не завжди закінчуються погано, але рідко закінчуються добре	69
Про «Віндовс для неввічливих» та інші історичні подробиці	75
Кінець ознакомительного фрагмента.	81

Наталка Сняданко
Колекція пристрастей
або
Пригоди молодії українки
Дитячі пристрасті

*Коли варто починати, на що не
варто звертати увагу, або Як
закохатися в Джорджа Майкла?*

Хлопчик Толя був найвищим, найтовщим і найкучерявішим у нашому класі. Він дуже соромився того, що сорочка його шкільної форми часто розходилася на його круглому животі, гудзики маринарки на ньому не сходилися, а мама примушувала його влітку одягати під штани довгі підколінки замість шарпеток, а взимку – теплі вовняні рейтузи, в'язані бабцею. Я добре його розуміла, бо мене мама теж завжди примушувала одягати під сукню шкільної форми довгі панталони із грубої вовни, які чомусь в народі називалися «ре-

формами», і їх часом було видно з-під короткої спіднички. Або, можливо, мені лише так здавалося, що їх було видно, але вже саме відчуття, що на тобі одягнуто щось настільки жахливе, могло отруїти життя кому завгодно. Я не знаю, що робив зі своїми рейтузами Толя, а я, починаючи класу десь із шостого, щоранку знімала панталони в під'їзді і запихала їх в отвір поштової скриньки, а після школи виймала звідти. Аж поки одного разу мама не повернулася з роботи раніше і не знайшла мої «реформи» поряд із журналом «Наука і життя».

Толя був дуже сором'язливим хлопчиком і щоразу червонів, коли його викликала до дошки вчителька математики. На перервах, коли всі інші хлопці бігли надвір грати у футбол або перескакували один одному через спину, що називалося «бавитися в козла», Толя знаходив куточок, де його ніхто не бачив, витягав із якоїсь потаємної кишеньки маринарки тоненьку книжечку темно-зеленого кольору і читав її упродовж усієї перерви, намагаючись залишитися непоміченим, бо така поведінка навряд чи знайшла би схвалення в очах наших із ним однокласників. Для своїх читань Толя переважно піднімався на останній шкільний поверх, там, у закамарку біля кабінету фізики, знаходився «апендикс» коридору, у якому завжди було тихо й безлюдно, бо вчителька фізики, яка завідувала цим кабінетом, вважала, що перерва існує не для того, щоб учні могли вибігатися і викричатися, а для того, щоб учителі відпочивали і готувалися до наступ-

ного уроку. Тому вона дуже суворо стежила за тим, щоб біля її кабінету не бавилися «у козла», «у резинки» чи навіть у «фантики». Порушники спокою у цьому куточку могли нарватися на серйозні неприємності, і деякі з них таки нарвалися. Одному навіть довелося підліковувати наслідки пережитого стресу в психолога. Тому тепер усі старалися бавитися подалі від цього кабінету.

Але в першому класі ми з Толею не могли цього знати, бо ще не вивчали фізики і навіть не переходили з кабінету в кабінет, як учні-старшокласники, а відсиджували всі уроки в одному і тому ж класі «молодшої школи», розміщеної в протилежному від школи «старшої» крилі, і зі всього нашого класу на екскурсії до протилежного «дорослого» крила ходили тільки ми з Толею. Кожен із нас ховав при цьому свою тоненьку книжечку темно-зеленого кольору, а потім навіть виявилось, що то були дві однакові книжечки під назвою «Козетта». Уривок із роману Віктора Гюго я впізнала здалеку завдяки уніфікованості радянських видань та однотипності книжкових добірок у книгозбірнях наших батьків, що подекуди і досі нагадує про часи, коли книги «брали на макулатуру».

Я не знаю, чому ми з Толею вибрали саме цю книжку для своїх потаємних читань під час перерви. Зараз мені здається, що в цьому не було ніякої романтики, просто книга ця була найменшою, найлегшою і, відповідно, найзручнішою для транспортування під шкільною формою. Але тоді цей збіг

обставин видався мені таємничим, загадковим і сповненим прихованого змісту.

Толя найпершим у нашому класі навчився читати і завжди отримував відмінні оцінки на уроках каліграфії. Він не був круглим відмінником і явно віддавав перевагу гуманітарним дисциплінам перед точними науками, але однокласники все одно з нього кепкували, як часто кепкують зі зразкових «майбутніх медалістів», хлопці навіть не брали його з собою дивитися, як грають у футбол старшокласники.

Після закінчення 1-го класу мама Толі поговорила з директором, і його перевели відразу до 3-го, щоб він не особливо виділявся серед набагато нижчих і мініатюрніших однолітків. Програму пропущеного року Толя наздогнав за літо. Його батьки працювали разом із моїми і час від часу заходили до нас у гості, а одного разу ми навіть улітку поїхали разом відпочивати. Як тоді було модно, в пансіонат поблизу Одеси, на власних автомобілях. Усю дорогу Толя намагався зацікавити мене то грою в шахи, то шашками, то розмовою про книжки. Але нас із ним обох так нудило, що батькам доводилося зупинятися щопівгодини, аби мами виводили нас по черзі на свіже повітря, де кожне з нас старанно вибльовувало рештки сніданку, щоб потім сісти назад до машини і знову завбачливо стиснути в кулаці поліетиленову торбинку на випадок, якщо вчасно зупинитися не вдасться. Напевно, через ці незручності нам так і не вдалося знайти спільної

мови і протягом усього наступного відпочинку дружба наша так і не зміцніла. Щоправда, Толя час від часу намагався запропонувати мені зіграти на території пансіонату у прокатний бадмінтон, але мені чомусь постійно пригадувалися подробиці нашої спільної подорожі і те, як Толя одного разу мало не вимастив мені шорти, ледь устигнувши вискочити з машини із уже переповненим поліетиленовим мішечком у руках, тож я переважно відмовлялася.

Крім того, мені дуже не подобалися труси в жовтий горошок, які Толина мама одягала на нього замість плавок, і Толин живіт, який округло нависав над трусами в жовтий горошок. А ще мені постійно ставили Толю в приклад, щойно ми переступали поріг їдальні.

– Дивися, – починала і закінчувала моя мама кожен з процедур споживання їжі, – Толя вже все з'їв, а ти ще думаєш над тарілкою.

Я навіть не намагалася дорівнятися до Толі, який у 30-градусну спеку з виразом неймовірного блаженства на обличчі поглинав дві порції холодних макаронів, запивав їх теплим киселем із сушених грушок, а потім ішов на пляж і заїдав це все ще чотирма порціями хліба з маслом, який давали на сніданок до чаю.

Одним словом, жодної симпатії Толя в мене не викликав, навіть незважаючи на повну відсутність у пансіонаті інших дітей нашого з ним віку.

Коли мені ставало зовсім нудно, я не здавалася, і замість

того, щоб іти до Толі, починала перечитувати прихоплений батьками з дому журнал «Наука и жизнь». Іншої літератури мама не взяла свідомо, аби я «не псувала очі». Лікар-окуліст порадила зробити мені паузу в читанні, щоб не довелося носити окуляри.

Особливо часто я перечитувала статтю, присвячену новим відкриттям у галузі кристалохімії, мабуть тому, що вона містилася на самому початку номера, а одного разу, коли батьки в черговий раз намагалися примусити мене з'їсти котлету за обідом, я не витримала і процитувала: «Геокристалохімії як новому напрямку розвитку традиційної кристалохімії належить пріоритет у розгляді еволюції мінералів у гірських породах різних геологічних формацій, а також велика роль у розв'язанні проблем синтезу речовин із заданими властивостями з урахуванням енергії кристалічних ґраток, дослідженням ізоморфізму, поліморфізму за допомогою рентгеноструктурного, електронграфічного та нейтронографічного хімічного і комплексу фізичних методів дослідження. А ви тут дурницями переймаєтеся», – потім я переможно видихнула, випила компот і залишила батьків ошелешено спостерігати за тим, як Толя наминає свою порцію котлет із перловкою.

Можливо, уривок із цього монологу долинув і до Толиних вух, бо він більше не запрошував мене на партію гри в прокатний бадмінтон. Батьки заховали від мене журнал «Наука и жизнь», але апетиту на холодні макарони це мені не додало.

Шкодувати про свою тодішню юнацьку зарозумілість я почала значно пізніше, коли у 8-му класі зрозуміла, що вперше закохалася.

Майкл Джексон, поезія і «Ласковий май»

Насправді травень того року для жіночої частини нашого класу видався зовсім не ласкавий. Уважний спостерігач міг би зауважити явні ознаки своєрідної епідемії. Смаки моїх однокласниць поділилися рівно на три частини: одна частина була до безтями закохана в Майкла Джексона, інша – у Джорджа Майкла, третя, наймалочисельніша, обрала об'єктом своїх симпатій соліста повально модної на той час групи «Ласковий май». І невідомо, кому з них усіх велося найгірше.

Симптоми цього захворювання незалежно від вибору об'єкта закоханості завжди були одні і ті ж. Абсолютно всі, навіть найстаранніші відмінниці, раптом різко зменшували довжину шкільної форми, припиняли носити у волоссі обов'язкові для будніх днів голубі і для святкових – сніжно-білі стрічки, цупили в мами мешти на високих обцасах та, ігноруючи незручності, пов'язані з невідповідністю розміру, намагалися носити їх спершу після школи, а далі й на уроки.

Наступний етап хвороби відзначався яскраво помальованими в найнеймовірніші відтінки рожевого нігтями, густо нафарбованими, а часом і накладними віями, тоненько вискубанними бровами, дехто навіть наважувався на світло-рожеві тони помади. Це – у школі. Після школи ж макіяж ста-

вав значно інтенсивнішим і викликав асоціації з героями Джеймса Купера, спідниці ставали настільки короткими, що з-під деяких курток їх могло бути не видно зовсім, до цього додавалися мамині парфуми в надто великих кількостях і випалені в під'їзді перші цигарки.

Остання, найбільш серйозна стадія захворювання приносила з собою стіни, рясно обклеєні плакатами з журналу «Ровесник», який передплачували тоді всі представники відповідного віку, індивідуальні колекції плакатів із інших видань і ще кардинальніші зміни зовнішності. Останнє залежало від різновиду захворювання.

Мої однокласниці, які старанно колекціонували зображення Майкла Джексона, фарбували волосся в чорний колір і робили сильну хімічну завивку. Ті, які збирали колекції зображень Джорджа Майкла, звертали на зачіску менше уваги, зате дбали про наявність у своєму гардеробі якомога більшої кількості чорних гольфів, джинсів і маринарок, які вони носили в поєднанні з гладко зачесаним назад волоссям і кількома парами сережок у вухах.

Прихильниці творчості «Ласкового мая» взагалі менше уваги звертали на зовнішність, частково наслідуючи в цьому своїх кумирів, а частково – через гірше матеріальне становище своєї родини порівняно із родинами дівчаток, закоханих у «західну попсу». Ознаки їхнього захворювання були ззовні найменш помітними, неспостережливе око взагалі могло сприйняти їх за цілком нормальних підлітків.

Уникнути цієї епідемії закоханості не вдалося і мені, що, правда, ознаки її проявилися чи не найпізніше за всіх у класі і не зовсім так, як мені цього хотілося б. Я вже навіть почала переживати за те, чи правильно відбувається в мене процес статевого дозрівання і чи відбувається він узагалі. Тому кожного ранку, прокинувшись, насамперед бігла в туалет, де в мене були старанно розвішані вирізані з юнацького журналу «Ровесник» плакати із зображеннями Майкла Джексона та Джорджа Майкла, а також невеличка газетна вирізка із чорно-білим груповим фото «Ласкового мая». Там я намагалася зрозуміти, при погляді на котрого із цих чоловіків серце моє починає битися сильніше.

Соромлячись свого запізнілого розвитку, я навіть намагалася штучно стимулювати процес і протягом дня по черзі активно думати про кожного із претендентів на моє серце. Деякий час я втішала себе тим, що спершу повинна звикнути до вигляду об'єктів своєї симпатії, далі намагалася приходити в туалет двічі: спершу до сніданку, а потім – після нього, сподіваючись, що, можливо, на голодний шлунок кохання розвивається повільніше, ніж на ситий. Ще через тиждень я встановила собі регулярність відвідування – щопівгодини, але спричинилося це лише до того, що мама запитала, що в мене зі шлунком, і примусила випити якісь дві таблетки. А серце моє при вигляді сніданку все одно билосся значно сильніше, ніж коли погляд мій зупинявся на котромусь із об'єктів палкого кохання всіх моїх однокласниць.

Ситуація стала критичною, коли одного дня, у шкільній їдальні, випадково зупинивши свій погляд на Толикові, я відчула, що серце моє нарешті закалатало так, ніби я щойно пробігла кілька метрів до трамвая, який уже зібрався рушати. Спершу я не повірила своїм відчуттям і уважніше придивилася до колишнього однокласника, який саме наминав третю порцію сосисок із картопляним пюре. Але що пожадливіше він запихав до рота квашену капусту, кавалки якої зависли в нього на підборідді, то більше мені хотілося дивитися на це, не відриваючи погляду. Треба визнати, що за час нашого подорослішання Толя суттєво виріс, але змінився мало. Він і далі був найвищим у класі, округле черевце, як і раніше, нависало над шкіряним ременем шкільного костюма, на кожній перерві він бігав до їдальні і ніколи не грав із однокласниками у футбол. Тепер він, уже не ховаючись, носив за собою всюди, навіть у їдальню, товстенну книгу «Квентін Дорвард» Вальтера Скотта і використовував для читання кожен вільну хвилину, навіть чекаючи, поки чергові в їдальні принесуть тацю з паруючими тарілками картопляного пюре і варених сосисок. Не заважало йому навіть те, що сусіди за столом використовували цей час для активного штовхання ліктями, намагаючись таким чином досягнути, щоб останній, хто сидить на лавці, упав із неї. Коли це їм вдавалося, над столом звучав голосний і задоволений регіт. Штовхати ліктями Толю ніхто не наважувався, очевидно, з огляду на солідність його комплекції, бо, доклавши певних

зусиль, він міг би зіпхнути з лавки всіх решта. Саме в цей момент я теж читала «Квентіна Дорварда», щоправда, потай і вдома, бо, по-перше, лікар знову заборонив мені багато читати, а по-друге, книга була заважкою, аби носити її в школу разом із підручниками. Але цей, як мені тоді здавалося, таємничий збіг обставин примусив моє серце забитися сильніше вперше, відколи я себе пам'ятала.

Я опинилася в пастці, у ситуації, гідний вихід із якої знайти було неможливо. Досі я соромилася своєї відсталості перед однокласницями, які щоранку стурбовано питали: «Ну як? Хто тобі подобається», бо за результатами моїх спроб закохатися в когось із загальноновизнаних кумирів напружено стежила вся жіноча половина нашого 8-го А. Ховаючи очі, я змушена була відповідати їм: «Ніхто». Ще трохи, і я ризикувала втратити рештки авторитету, і мене почали б вважати недорозвинутою. Але тепер усе стало ще гірше. Обравши Толю об'єктом свого першого кохання, я підписала собі смертний вирок. Адже зрозуміти цей мій вибір не здатна була жодна із моїх подруг. Такої повної відсутності будь-якого естетичного смаку, такого нерозуміння суті чоловічої краси, захоплення грою міцних м'язів, обтягнутого тугими плавками символу мужності, поєданого з м'якою еротичністю гнучкого тембру голосу, пишної зачіски, численних сережок у вухах. Я визнала цим вибором своє цілковите невігластво у всьому, що стосується жіночої солідарності, бо «так роблять усі», а в мене не вийшло. І мало того, у мене все сталося так,

як не побажаєш найгіршому ворогові.

Фігура мого обранця виглядала так, ніби він років тридцять пропрацював директором великого підприємства, і було очевидно, що жоден його м'яз не знайомий зі словом «еспандер», не кажучи вже про якісь там гантелі чи штанги.

Прийшовши того дня додому, я зрозуміла, що сталося найгірше: замість недорозвинутості у мене виявилася патологія. Якщо я, хоча й з великими труднощами, але все ж таки ще могла собі уявити зізнання найближчій товаришці, що попри всі старання ніяк не можу закохатися в Майкла Джексона, то розповісти тій же товаришці навіть у найбільшій таємниці, що я закохалася в Толю, я не зможу ніколи.

По-перше, про це відразу ж дізнається вся школа, бо яка ж товаришка втримає щось подібне у таємниці. По-друге, і це найгірше, про це може довідатися і сам Толя. А такого я вже не переживу.

Єдиною можливістю вийти із ситуації, що склалася, з честю, було самогубство. До нього я і вирішила вдатися, поки мій сором не став загальновідомим. Але перш ніж наважитися на такий серйозний крок, я вирішила вилити своє горе у віршах.

Мій перший вірш називався «Тобі...»

Моє серце в тузі
Дощ гримить у лузі
Не скажу тобі я
Чого плачу я

Місяць світить ясний
Нічка знову темна
Ти такий прекрасний
Я така сумна

Незважаючи на сумніви, викликані невідповідністю слова «прекрасний» до Толиної зовнішності, вірш загалом мені сподобався, і я вирішила зачекати з самогубством, аби ще встигнути залишити людству свої безсмертні твори. Наступний мій твір був написаний тієї ж ночі і називався «Тебе...»

Тебе не забуду
Любити буду
Як вічне прокляття
Ця туга моя

Ти навіть не знаєш
І не страждаєш
А я так страждаю,
Що сама не своя

Це вже був незаперечний прогрес у розвитку моєї творчої особистості. «Любити буду як вічне прокляття» – це була знахідка, тільки таким підкреслено поетичним образом можна було окреслити ту гаму суперечливих почуттів, яка охопила мене разом із першим коханням. Коротко, сильно і страшно, майже як у Стефаніка. Уранці я прокинулася з

почуттям, що не все так погано. Якщо мені не пощастило з коханням, то, можливо, я принаймні ввійду в історію як поетеса, і ще до сніданку написала вірш під назвою «Тобою...».

За тобою тужу
Світом дуже нуджу
І не можу жити
Вже без тебе я

Як життя складеться
Ниткою пов'ється
Та з тобою, серце,
Нерозлучна я

Це перегукувалося з народною пісенною лірикою і було якщо не оригінальне, то, принаймні, достатньо щире, і навіть можна було з певними застереженнями подумати, що це стилізація. Я була дуже задоволена собою. Усі три вірші я записала в окремий зошит і назвала «Ти». Протягом кількох наступних днів я списала віршами всі сторінки тонкого зошита в клітинку, потім ще одного, аж поки зрозуміла, що доведеться завести загальний зошит. Моя творчість того періоду характеризувалася стилістичною єдністю, яка простежувалася вже в назвах. Після циклу під назвою «Ти» я написала вінок із п'ятнадцяти сонетів під назвою «Я», далі поему під назвою «Ти і я», потім цикл поем під назвою «Ми», і нарешті протягом трьох безсонних ночей із-під мого пера вий-

шла кількість віршів, гідна називатися збіркою. її я назвала «Про нас» і на цьому вичерпала запас особових займенників та їхніх відмінкових форм. Повнота їхнього представлення в моїй першій збірці віршів мала б викликати зацікавлення якщо не критиків, то бодай мовознавців. Досліджує ж хтось «Роль спонукальних часток у пізніх творах Панька Куліша», то чому б комусь із майбутніх літературознавців не написати дисертацію про «Особові займенники та їх відмінювання у ранній творчості Олесі Підобідко».

Література в зошиті і література в житті.

Таємниці чоловічого серця

Минали дні, моє почуття росло і вже не вміщалося в рамках скромного віршування вечорами. Моїми одкровеннями вже було списано не один зошит. Але що це міняло? Мені хотілося поділитися з кимось своїми думками, а ще більше хотілося ділитися ними із самим Толею і довідатися, чи є в мене шанси на взаємність. Це було єдиною перевагою мого захворювання порівняно із захворюваннями моїх однокласниць. Адже скільки б вони не страждали, жодних шансів на взаємність це їм не давало.

Щоправда, мої вкрай уважні спостереження за поведінкою Толі не схиляли до оптимізму. Незважаючи на те, що його особа раптом опинилася в центрі всіх моїх думок і переживань, він продовжував поводити себе як і раніше і, здається,

ся, й далі не зауважував мого існування. Це могло означати одне з двох: або ж він так само старанно приховує свої почуття, як і я, або ж ніяких почуттів у нього немає.

Я тішила себе сподіваннями, що доля не може бути до мене аж настільки несправедливою, аби правдою виявилось друге припущення, але думка про таку можливість не давала мені спокою, і потреба з'ясувати істину з кожним днем ставала все нагальнішою.

Я довго шукала можливість здійснити це і нарешті придумала.

Протягом однієї з безсонних ночей я переклала українською «Письмо Татьяны» із роману «Евгений Онегин» і вирішила непомітно покласти це послання до кишені Толиної куртки.

Лист починався словами: «Я Вас кохаю, що ж Вам ще?» і завершувався фразою: «Кінчаю, важко прочитать». Після цього в коротенькому P.S. я пропонувала Толі написати відповідь, покласти її до кишені своєї ж куртки, куртку повісити на другий справа в третьому ряді гачок у гардеробі і не намагатися довідатися ні про що більше. Листа я підписала «Місіс Х», а до Толі зверталася «Містер У».

Кілька наступних днів минули мов у гарячці, я щодня по кілька разів навідувалася до гардеробу, сподіваючись побачити Толину куртку на зазначеному гачку, проте минув тиждень, за ним другий, але Толя роздягався там, де й раніше, і у його кишенях було порожньо. Останнє я наважилася

перевірити, побоюючись, аби він не переплутав інструкції і не поклав відповідь у кишеню куртки, повітаної на старому місці.

Так минуло два тижні, і я з такою інтенсивністю перевіряла щодня свою «поштову скриньку», що на мене почали дивно поглядати чергові в гардеробі, очевидно, у них були свої думки з приводу того, що саме я шукаю в чужих кишенях.

Через два тижні я не витримала і написала Толі наступного листа, у якому відмовилася од віршованої форми вислову своїх почуттів і передала все своїми словами, намагаючись висловлюватися якомога простіше і доступніше, на той випадок, якщо Толя неправильно зрозумів мого першого листа. При цьому я прагнула одночасно досягнути максимальної відвертості, не втратити почуття власної гідності, а крім того справити на Толю якомога краще враження. Результатом цього стали конструкції на зразок: «Не подумай про мене зайвого, але я припускаю, що за наявності відповідного ситуативного контексту емоційне забарвлення нашої імовірної конверсації могло б набути позитивного імпульсу. У зв'язку з моїм прагненням зберегти максимальну анонімність, я пропоную почати з вербально-віртуального типу знайомства з опцією на майбутній перехід до очного спілкування». Я знову запропонувала Толі, тобто «Містерові У», повісити куртку з відповіддю в кишені на другий справа в третьому ряді гачок в гардеробі і не намагатися довідатися ні про що більше.

Він і не намагався і протягом цілої наступної чверті з'являвся до школи взагалі без куртки, незважаючи на те, що була зима.

Це могло означати одне з двох: або ж Толя неправильно зрозумів мої листи й вирішив, що таким чином хтось намагається пожартувати. Або ж він сам вирішив посміятися з мене, і це підтвердило би мої найгірші побоювання.

У першому випадку це було боягузтво з боку Толі, у другому – моя поразка.

Наступної ж ночі я написала останній цикл віршів, присвячених моєму коханню до Толі, під назвою «Ти недостойний», урочисто спалила листок паперу з написаним на ньому Толиним ім'ям і присягнула собі ніколи більше не закохуватися без взаємності й до кінця своїх днів мстити роду чоловічому за моє сплюндроване перше почуття. Вірш, присвячений цьому ритуалові, я назвала «Клятва». Його останні рядки були, як на мене, найсильнішими:

Клянусь усіх позабувать
До гробу щоб не дочекать

Пристрасті по- українськи. «Лазарет»

*Бабця і життєва мудрість. Мама
і життєвий досвід. Ді Снайдер.
Точкарік. Батько суворішає*

Усе почалося з Ді Снайдера і точкаріка.

Навіть якби Ді Снайдер не зробив у своєму житті нічого, крім написання «Курсу виживання для підлітків», уривки із якого було опубліковано в журналі «Ровесник» у кінці 80-х, він мав би повне право увійти в історію нашого двору як визначна й доленосна особистість. Але Ді Снайдер був крім того ще й музикантом, крутим патлатим рокером, нормальним пацаном із нормальним хаєром, який лабав кайфові соляки на своєму фірмовому фендері, носив потерту косуху і додавав справжнього драйву в кожний концерт. Він не мав нічого спільного з попсоєю типу Джима Моррісона, Сантани, «Лед Зеппелін», не кажучи вже про якийсь там «Гелловін», яких слухали і якими захоплювалися всі підряд. Ді Снайдер лабав музон для тих, хто в'їжджає у справжні хард-рокові розклади, вміє цінувати децибелі і не шукає в житті легких

шляхів. Ді Снайдер лабав музон для гіпі від важкого року, тому з повним правом увійшов ще й в історію світової рок-музики. Хоча в нашій історії це й не дуже суттєво.

Після того, як «Курс виживання для підлітків» було надруковано в кількох числах «Ровесника», числа ці було надійно сховано від батьків, потай зачитано до дірок, потім пересмислено, обговорено і ще раз перечитано, а тоді в нашому дворі нарешті почалася сексуальна революція.

Покоління сьогоднішніх школярів наша тодішня дрімучість, напевно, сильно здивує. Сьгодні, принаймні, якщо вірити журналові «Натали», зорієнтованому на доволі цнотливу й порядну аудиторію, – дівчина може вважати себе фізіологічно неповноцінною, якщо до 13 років їй так і не вдалося позбутися цноти. Я вже не кажу про чоловічу частину аудиторії, яка, щоправда, не читає журналу «Натали», але за повноцінність свою починає переживати не набагато пізніше.

У наш час це ще не ввійшло, точніше, тільки-но входило в моду, чим вносило певний елемент неспокою в усталений периферійний перебіг життя. Наші батьки виховували нас в усвідомленні того, що перша шлюбна ніч має стати справді першою принаймні для нареченої, досвід сексуального життя повинен здобуватися тільки після одруження, а дівчина, яка піддалася на вмовляння хлопця і спробувала забороненого плоду, може спокійнісінько вважати себе збезчещеною і відразу зменшувати свої шанси на щасливе одруження від-

сотків як мінімум на 50.

З іншого боку, потік розбещеної західної цивілізації на теренах позбавленого сексу пострадянського простору ставав усе нестримнішим і публікації на зразок «Курсу» ламали наші традиційні уявлення, хоча перейти від теорії до практики вдавалося далеко не всім. Уже самі назви окремих розділів твору Ді Снайдера викликали в мене бажання заховати журнал якомога далі, аби цілковито виключити ймовірність того, що його можуть знайти батьки. Уявіть собі їхній стан після того, як вони довідаються, що я цікавлюся публікаціями на зразок: «Батьки і сім'я – не можу жити з ними, а пристрелити шкода», «Що означає занадто рано втомитися від життя?», «Чи небезпечно робити аборт?», «Тиск компанії, тиск пива, тиск у сечовому міхурі». Думаю, їхня реакція надовго відбила би в мене бажання доводити свою сексуальну зрілість.

Крім того, як на мене, деякі з порад західного рокера були дещо суперечливими.

З одного боку, він закликав: «Не виходьте з дому без презервативів!», але при цьому не пояснював, що саме потрібно казати батькам, якщо вони раптом знаходять презерватив у тебе в пеналі, під подушкою або в кишені свіжовипраних штанів. З іншого боку, сумнівно, щоб презерватив міг урятувати від усіх небезпек вулиці, якщо за статистикою того ж Ді Снайдера «попри активну роз'яснювальну роботу спеціальних служб, щороку три тисячі підлітків захворюють сифілі-

сом, хронічною і дуже заразною формою венеричного захворювання, яке, якщо його не лікувати, може вбити людину. Хіба матінка-природа не мудра?» По-перше, незрозуміло, в чому тут проявляється мудрість матінки-природи, по-друге, якого плану роз'яснювальну роботу ведуть соціальні служби і чи можна їм довіряти, зважаючи на невтішну статистику. І по-третє, як після такого «благословення» наважитися взагалі виходити з дому?

Часом автор примушував читача відчутти себе майже повним дебілом: «Якщо в тебе виникли сумніви, чи ти часом не вагітна, в першу чергу зроби тест». Усе логічно, правда, не зовсім зрозуміло, де взяти такий тест на пострадянському просторі кінця 80-х, не кажучи вже про те, як ним користуватися. Замість цього читаємо: «Якщо тест дав негативний результат, – значить, ти хвилювалася даремно. Але якщо результати тесту позитивні, то тобі доведеться зробити серйозний життєвий вибір». Для всіх, хто ще не зрозумів, пояснюється детальніше: «Вибір може бути наступним: або ти зробиш аборт (і останнє уточнення для зовсім неухажливих), тобто хірургічно перервеш вагітність, або народиш дитину».

Для тих, хто обирає аборт, Ді Снайдер подає список організацій, до яких можна звертатися за допомогою: загальноамериканська мережа клінік з контролю над народжуваністю, організація «Бертрайт», Національна федерація абортів. Схожий вихід із ситуації пропонувався й для тих, хто вирішив народити дитину і віддати її на всиновлення:

«Проблемами всиновлення займаються різні агентства, такі як «Об'єднана суспільна служба», «Католицька благодійність», «Об'єднана федерація єврейських філантропів». До всіх цих організацій можна «просто зателефонувати за номером, який ти знайдеш у кожному телефонному довіднику». Спробував би сам Ді Снайдер набрати львівську довідкову службу і запитати телефон «Об'єднаної федерації єврейських філантропів».

Але незважаючи ні на відсутність джину з тоніком, яким добре додавати собі сміливості перед «першим разом», ні на неможливість спробувати секс на задньому сидінні батькового автомобіля (навіть якби батько і довірив Вам його, то для здійснення задуманого, наприклад, у «Запорожці» потрібен був багаторічний досвід у цих справах, початківцеві з таким завданням не впоратися), ні на банальний дефіцит презервативів та їхню пострадянську ненадійність, ми все ж таки вирішили спробувати скористатися порадами Ді Снайдера.

Місце, яке ми обрали для цього, називалося «точка-ріком», це було крихітне приміщення під дахом одного з будинків у нашому дворі. Ще дітьми ми часто переховувалися там одне від одного під час гри у «войнушки» чи «казакі-разбойнікі». Тоді це була порожня й занедбана кімнатка над ліфтом, до якої вели вічно незамкнені двері. Коли ми підросли і «троє нормальних пацанів» із нашого двору не без впливу все того ж Ді Снайдера вирішили створити власну

рок-групу і «лабати музон із нормальним драйвом», виникла ідея використовувати точкарік як репетиційну точку.

ЖЕК, куди хлопці звернулися із проханням про дозвіл, спершу пішов назустріч молоді й дозволив проводити репетиції в кімнатці над ліфтом. Точкарік почистили, принесли зі звалища кілька стільців, які ще можна було використовувати, затягли ударну установку і провели першу репетицію.

Наступного ж дня працівникам ЖЕКу довелося взяти свої слова назад і піти назустріч обуреним мешканцям кількох сусідніх будинків. Проводити репетиції щойно створеної й дуже перспективної в царині малорозвиненого на той час музичного напрямку «під назвою «треш-метал» групи в тачкаріку заборонили, чим спонукали підростаюче покоління перенести основну увагу з аспекту свого культурного розвитку на інші аспекти, зокрема сексуальний. Точкарік вирішили використовувати з іншою метою. Для цього першою чергою притягай з того ж звалища інші, ще також не до кінця знищені меблі й створили сякий-такий інтим.

Тьмаве освітлення, вузький диванчик із повистромлюваними подекуди шматками вати й пружинами, магнітофон, касети, пляшки з алкогольними напоями, набір презервативів. За брудною завісою – широка дошка, що дуже нагадувала колишні двері, встановлена на кількох хитких ніжках і накрита поплямленим простирадлом.

Хлопці довго не наважувалися запропонувати своїм партнеркам такі імпровізовані умови, але нарешті з'явилася пер-

ша пара бажаючих випробувати радощі інтиму за зачиненими дверима. Подібного люкису нікому з нас, на той час уже одинадцятикласників, скуштувати ще не доводилося. Наші тривалі дискусії все ще залишалися суто теоретичними, переконання наших батьків від цього не ставали менш консервативними, страх зробити щось недозволене підсилювався дефіцитом засобів надійної контрацепції і все ще модними ранніми одруженнями. Усе це зробило наше покоління останнім, яке з такою серйозністю ставилося до дівочої цноти. Тема «Дошлюбні статеві стосунки: «за» і «проти» поступово займала дедалі більше місця у наших розмовах і врешті перетворилася на головну.

Багато хто з нас лише від Ді Снайдера вперше довідався про те, що дошлюбні статеві стосунки в багатьох країнах вважаються нормальними, а в деяких навіть необхідними, але далеко не всіх це переконало, що так і повинно бути. Ми поділилися на дві категорично не згодні між собою в цьому питанні групи, одна з яких була «за», а інша, відповідно, «проти».

Я відразу ж і без жодних сумнівів приєдналася до групи «проти», що, не останньою чергою, призвело до описаних нижче подій.

Що краще: філолог чи програміст? Місіс Хі Містер У. Потаємне листування

Грамотність у чоловікові – не основне

Історія наших із Вітею стосунків, як і належиться кожному першому юнацькому коханню, починалася дуже романтично.

Одного весняного вечора, коли мій батько був переконаний, що я сиджу вдома і готуюся до випускних іспитів, а я була певна, що батько перебуває на уроданах і повернеться додому пізно, ми несподівано зустрілися на вулиці, причому батько зовсім не виявляв ознак характерного для постуродинного стану сп'яніння чи хоча б легкої розслабленості, а я перебувала в товаристві хлопця в пошарпаній шкірянці, з довгим хаером і надписом METALLICA на чорній футболці. Більше від того: батько був помітно роздратований, бо невідкладні справи завадили йому піти на забаву, за що на нього образилися не лише друзі, а й моя мама, яка швидше пішла з роботи і встигла зайти в перукарню. А я не просто ішла поруч із особою чоловічої статі, а ця особа мала не лише підозрілий як на смак мого батька вигляд, ми, крім усьо-

го решта, ще й дозволили собі нахабно триматися за руки. І це – під час першого ж побачення, у неповні 17, безпосередньо перед завершенням процесу здобування середньої й початком підготовки до здобуття вищї освіти.

Самі розумієте – ситуація не з приємних, особливо враховуючи запальну вдачу мого батька, його мрію про зятя з інженерським дипломом і глибоку переконаність, що перша особа протилежної статі, яка переступить поріг нашої чотирікімнатної квартири, рано чи пізно якраз і стане цим зятем. А святий обов'язок батьків – відтягнути цей момент принаймні до закінчення середньої школи.

Незадовго до випускного вечора батьки вирішили подбати про моє професійне майбутнє. Дискусії на тему, ким мені стати, точилися в нашій сім'ї й раніше, але їхня інтенсивність і гострота зростали поволі, відповідно до наближення моменту видачі атестату про середню освіту. Думки наші, як і повинно бути в кожній порядній сім'ї, розділилися. Батьки вважали, що найперспективніша на сьогоднішній день професія програміста, і намагалися переконати мене вступати до політехнічного інституту. Я абсолютно погоджувалася з ними щодо перспективності, але сумнівалася, чи може людина, в якій при користуванні газовою плиткою, електричною праскою, а подекуди часом навіть і простим холодильником уже виникають серйозні проблеми, стати хорошим програмістом. Уже не кажучи про трійку за рік з інформатики, яку вчителька потім таки виправила на п'ятірку, аби не псува-

ти відмінний атестат. Але висловити хоча б деякі з власних сумнівів чи побажань із цього приводу я наважилася далеко не відразу. Знаючи своїх батьків, я добре розуміла, що переконати їх буде нелегко.

«Якщо ти хочеш досягти успіху в житті, припиняй читати нікому не потрібну художню літературу. Треба жити в реальному, а не придуманому світі. Краще піди допоможи мамі на кухні», – радив мені батько, застаючи за читанням.

Розуміючи, що армійські правила № 1 (командир завжди має рацію) і № 2 (якщо командир випадково не має рації, див. пункт № 1) поширюються й на батьків, я рідко сперечалася з ними і вдавалася до дієвіших методів захисту, демонструючи батькам власноручно складені плани позакласного читання такого обсягу, який приємно вразив би нашу вчительку української, якби вона випадково про це довідалася.

Моею давньою й потаємною мрією було навчання на філологічному факультеті університету. Давньою, бо з'явилася вона, коли дискусії на тему мого професійного майбутнього в нас у сім'ї ще не велися, як не велися і взагалі майже жодні дискусії. Усі функції були чітко розподілені: функцією батьків було вирішувати і вважати за потрібне, моєю – виконувати те, що вони вирішили чи вважали за потрібне. А всім, із чим я погоджувалася чи не погоджувалася, я могла поділитися з плюшевим ведмедиком Панасом, який у ті благословенні часи виконував роль мого домашнього психоаналітика.

А не бути потаємною ця мрія не могла, бо ж зрозуміло, що

діти батьків-інженерів повинні здобувати собі порядні професії, а не мріяти про всілякі дурниці.

«Філолог – це не професія. Витратити п'ять років на те, щоб вивчити рідну мову, може хіба що повний ідіот», – уважав мій батько, а батько, як відомо з обидвох основних армійських правил, завжди має рацію.

Протягом дуже довгого періоду існування моєї потаємної мрії я не знала, яку саме філологію обрати. У школі я вивчала іспанську мову, потрапивши до числа останніх жертв радянсько-кубинської дружби, які таким чином демонстрували свою солідарність із гаслом: «Patria o muerte! Venceremos!» Саме цей вислів прикрашав стіни всіх шкільних кабінетів іноземної мови. Незважаючи на нашу систему освіти і завдяки своєму близькому знайомству з донькою нашої «іспанки», а також завдяки її дитинству, проведеному в Аргентині, мені вдалося оволодіти мовою в достатньому обсязі, щоб зрозуміти, що вона мені подобається, як подобається і процес вивчення іноземних мов узагалі. Але з огляду на далеку перспективу робити викладання іспанської мови своєю основною професією у Львові, та ще й у період інтенсивного розвалу всього радянського, з любов'ю до Фіделя включно, напевно чи було би дуже розумно.

Альтернативою міг стати факультет слов'янських мов, але він, як і українська філологія, в ті маловиїзні часи був, на думку знайомих моїх батьків, недостатньо престижним. Про філологію російську на той час, певна річ, уже не могло бути

й мови.

У тому, що батьки навіть чути не захочуть про жоден із цих варіантів, сумніватися не доводилось. Але на той момент, коли от-от мала відбутися видача омріяного атестата про середню освіту, а незабаром після неї – і вирішальна розмова-дискусія з батьками, під час якої мені доведеться оприлюднити власну мою мрію (невідомо, яку саме), тобто зруйнувати мрії батьків про доньку-програміста, а крім того ще і спробувати незважаючи ні на що здійснити власні плани, і сталося непередбачене зіткнення мого батька зі мною в супроводі хлопця з METALLICСою на футболці, хаєром на голові й привітною посмішкою на обличчі. Я думаю, посмішка ця була би не такою привітною або принаймні не такою самовпевненою, якби мій супутник знав, що мій батько мріє про зятя з вищою освітою, що вибір моєї майбутньої професії став у нашій сім'ї неабиякою дилемою, чи про те, як суворо виховуються дівчата з порядних сімей. Але, на жаль (чи на щастя), мій супутник, як я підозрюю, не зовсім знав навіть, що означає слово «факультет», не кажучи вже про все решта. І це допомогло йому зберегти душевний спокій, чого аж ніяк не можна було сказати про мене.

«Хороший учитель починає кожен нову тему з таблички множення», – часто повторювала наша математичка й намагалася бути послідовною у виконанні цього. Можливо, тому пояснити нову тему вона ніколи не встигала.

Але історія наших із Вітею стосунків починалася зовсім не з таблички множення. Вона починалася з листів.

Душевна травма, якої я зазнала під час спроби освідчитися Толі, не стала для мене перешкодою спробувати провести такий експеримент ще раз. Одна із моїх однокласниць, почуття якої до Майкла Джексона на той час саме втратили свою актуальність, запитала, чи не хотіла б я «придумати якусь кайфову розвагу». Недовго думаючи, я запропонувала їй підкинути комусь анонімного листа і поспостерігати за реакцією.

Ідея однокласниці сподобалася, і цього разу «жертвою» було обрано мого сусіда Вітю, того самого хлопця з хаером, шкірянкою і METALLICою на футболці. Ми знайшли недалеко від школи потаємний сховок, старанно розробили опис до нього і навіть намалювали план у масштабі 1:10, аби новий «Містер У» нічого не переплутав, а потім відіслали першого листа з шестирічною сусідською дівчинкою, яка була потай закохана в хлопця з довгим волоссям і обвішаною за лізом курткою.

Час, що минув до моменту одержання відповіді, ми просиділи на моєму балконі, звідки було добре видно вікна нашого обранця, сподіваючись, що після прочитання листа він визирне на вулицю, вийде на балкон, піде перейтися в очікуванні натхнення для відповіді чи проявить себе якимось інакше. Зрештою, не щодня ж йому приходять такі листи. Але

сусід виявився хлопцем діловим і навіть не намагався витратити час на пошуки детально описаного нами сховку за ретельно вималюваною схемою, а відразу передав нашкрябану на шматку газети відповідь із тою ж закоханою сусідською дівчинкою. Написати лаконічніше було важко: «Извини, спешу на тринировку. Если хочеш иметь са мной дела то давай встретимса не хочеш не нада а на глупасти у меня времени нету. Жду завтра в полвасьмова ва дворе».

Дочитавши, ми побачили нашого обранця, який виводив із дверей під'їзду свій розкішний спортивний велосипед. Спочатку таке нахабство мене обурило, і я запропонувала відіслати листа назад із виправленими червоним помилками. Але однокласниця провела зі мною довгу виховну бесіду, під час якої я повинна була усвідомити, як треба поводитися з чоловіками, що грамотність – в них далеко не основне і що перш ніж скласти собі про когось думку, варто принаймні один раз із ним зустрітися, що ми хотіли пригод і відмовлятися від них тепер просто нелогічно, про те, що при зустрічі кожен чоловік може виявитися не таким уже й дебілом, що негативний результат – це теж результат і под. Найбільше вразило мене в тодішній нашій розмові глибоке переконання моєї подруги в тому, що жінка, яка хоче сподобатися чоловікові, повинна поводити себе як справжнісінька ідіотка. «Чим дурніша, тим краще. У розумних не закохуються», – категорично заявила моя подруга, чим мало не підірвала свій авторитет у моїх очах. Ми довго сперечалися,

я намагалася переконати її, що видавати себе за дурнішу, ніж ти є насправді, – це самоприниження, а вона перекреслювала всі мої складні й логічні аргументи безжальним: «Фігня це все. Основне, щоб клюнув». Напевно, бажання довести моїй подрузі, що вона помиляється, і спонукало мене тоді піти на призначене побачення. Хоча, можливо, не менш вагомими аргументами стали розкішний гаєр і спортивна фігура нашого адресата, якому надзвичайно личили спортивні труси, які тісно обтягували м'язи на ногах, й еластична майка. Я дала себе вмовити й так потрапила на побачення, з якого тато привів мене додому за руку й суворо попередив: «Ще раз побачу щось подібне – відшмагаю».

Мама провела зі мною відверту й тривалу розмову, з якої я довідалася, що мені ще тільки 17, а я вже дозволяю хлопцеві тримати себе за руку. І це дуже погано, тим паче під час першого побачення з цим хлопцем, й особливо враховуючи, що це взагалі моє перше в житті побачення, наскільки мамі відомо. Це дуже погано навіть під час другого побачення, як і взагалі погано починати будь-які стосунки з чоловіками в моєму віці. Я навіть не уявляю, чим зазвичай закінчуються такі речі. У мої 17 цього завжди ще не уявляють, а потім, коли починають уявляти, вже пізно. А не уявляю я того, що всі стосунки завжди розвиваються за однією й тією ж схемою, коли чоловік крок за кроком намагається завоювати жінку, а вона повинна цьому опиратися. Якщо ж я відразу даю йому тримати себе за руку, то йому здається, ніби і всього решта

він теж досягне так само швидко. Спочатку він тримає мене за руку, потім спробує обійняти, далі запросить на морозиво, після цього – в кіно, там полізе цілуватися, далі з'являться діти, і вважай, що життя закінчилося. Я просто не усвідомлюю, з ким маю справу. У нього немає закінченої середньої освіти, вже не кажучи про освіту вищу чи пристойну роботу. Він вчиться у вечірній школі, носить довге волосся, захоплюється рок-музикою. Батьки в нього розлучені, хоча й продовжують жити в одній квартирі, бабуся – єврейка за національністю, житлова площа вдвічі менша за нашу, мама працює на пошті і життя там не буде. Я, напевно, думаю, що його цікавить моя інтелігентність, а всі чоловіки хочуть тільки одного, за що потім доводиться розплачуватися жінці. Я повинна добре подумати і вирішити раз і назавжди, чого мені більше хочеться: вищої освіти чи одруження.

Я згадала Ді Снайдера і те, що «кожного року з'являється 2 мільйони нових хворих на гонорею, 500 000 хворих на герпес геніталій, 80 000 хворих на сифіліс, і половина з цих випадків трапляється з людьми у віці від 15 до 24 років», і втішилася, що моя мама не вживає таких аргументів, щоб мене переконати. Тобто думає про мене не так уже й погано.

Я пообіцяла батькам подумати, щоправда, за умови, що не буду вчитися на програміста, а вступатиму на філологію. Про те, яку саме філологію обрати, ми ще можемо по-

радитися. Батьки спочатку обурилися, мама спробувала пояснити мені, яка невдячна праця шкільної вчительки і наскільки зручніше бути інженером. На її думку, я просто не уявляла собі, як важко витримувати уроки в переповненому ледачими й байдужими учнями класі, я ніколи не бачила тонни зошитів, над якими доводиться сліпати вечорами, не знаю, що таке зірвані голосові зв'язки, хвора нервова система, проблеми з працевлаштуванням і приреченість на жіночий і переважно істеричний колектив. І зовсім не усвідомлювала, наскільки приємнішою є спокійна діяльність у якомусь конструкторському бюро, переважно пов'язана із приготуванням чаю, плетенням светрів та шкарпеток, переписуванням кулінарних рецептів і пліткуванням зі співробітниками. За це отримується непогана зарплатня, відраджень з добовими, профспілкові путівки на бази відпочинку, відгули, зрештою, можливість запізнюватися, провести робочий день за пошуками дефіцитних продуктів харчування, предметів першої, другої та інших необхідностей, можливість зникати з роботи відразу після обідньої перерви, необмежено користуватися службовим телефоном і ні за що не відповідати. Я ще зрозумію все це, коли в мене з'являться власні діти. Жінці потрібна спокійна робота, на якій можна відпочити від домашніх клопотів. А вчительська праця – це важкий хліб. На думку тата, філологія взагалі не належала до серйозних професій, а сам він сподівався, що його донька буде здатна на більше. Зрозумівши, що переконати мене не вдасться, бать-

ки вирішили, що несерйозна професія – все одно краще, ніж несерйозний шлюб, і змирилися.

Таким чином, моя потаємна мрія не лише стала відомою батькам, а й отримала всі шанси на здійснення. Іспанська філологія на той час якраз припинила своє існування, тож подальший вибір здійснився сам по собі.

«Давай, давай, вступай куди хочеш. Добре, як хоч прибиральницею влаштуєшся після своєї філології», – здався тато і примусив мене пообіцяти, що більше з цим патлатим не побачить.

Ситуація змушувала нас перейти в підпілля й дотримуватися суворої конспірації. Ніхто з моїх домашніх не мав права дізнатися про наші посиденьки в точкаріку, не кажучи вже про теми, які ми там обговорювали.

Основною небезпекою була невтомна пильність моєї бабці. Як я вже сказала, точкарік знаходився під дахом сусіднього будинку. Тобто вхід до потрібного мені під'їзду був якраз навпроти наших вікон, а улюблена розвага всіх бабць, як відомо, – сидіти біля теплої батареї й дивитися у вікно. Тому процедура потрапляння до точкаріка супроводжувалася серією складних приготувань, метою яких було відволікти увагу бабці.

Ця операція складалася з трьох етапів:

Етап 1.

Хтось зі «своїх» дзвонить у двері нашої квартири і швидко зникає.

Етап 2.

Інший посвячений у механізм конспірації спостерігає за вікном із вулиці і подає знак, коли бабця відходить до дверей. Я в цей момент перебуваю в місці, звідки можу бачити знак, але бабця не може бачити мене.

Етап 3.

Я швидко зникаю у дверях під'їзду. Бабця, нікого не побачивши за дверима, розлючена, повертається назад до вікна. Після закінчення побачення вся операція повторюється.

Система конспірації була детально продуманою і спрацювала безвідмовно. Крім того, завдяки цій системі бабця завжди мала про що поговорити з сусідками.

«Ти смотри, – дивувалася вона, довідавшись, що дивні дзвінки в двері регулярно трапляються тільки з нею, а більше ніхто в будинку нічого подібного не зауважив. – Шо б воно значило. Наверно, нас пограбувать хочуть. І то так перевіряють. Колись стукнуть мене по башці, та й зайдуть у квартиру, – припускала вона вголос, а потім додавала: – Ну і нехай, може наконєц вмру. А то стільки молодих умирають, а я, стара, живу і живу. Тільки от вещей ограблених жалко».

Щоб заспокоїти бабцині підозри, я просила Вітиних друзів дзвонити відразу до кількох квартир.

«Ці мені хулігани, – відразу ж повідомила бабця. – Уже й до другого етажa добралися. Я от з Павловною поговорила, то она каже, шо до неї сьогодні тоже звонили».

Відчувалося, що їй стало легше на серці.

Але я все одно хвилювалася за бабцю, яка завжди була схильна до аналітичних розмірковувань. Адже не виключено, що рано чи пізно вона таки зіставить мою відсутність із таємничими хуліганями, або випадково колись повернеться до вікна швидше, ніж слід, або тільки зробить вигляд, що відійшла, а сама залишиться спостерігати, або випадково побачить утікаючого від вхідних дверей друга Віті, або хтось із сусідок випадково побачить мене в сусідньому під'їзді...

Особливо сильними були мої побоювання, коли бабця, сповнившись турбот про майбутнє онуки, намагалася вивідати, чи справді історія мого першого кохання закінчилася на вимогу батьків.

«Та воно, знаєш, – починала вона ніби сама до себе. – Воно й не так важно, чи є в нього діплом, чи нема. Основне, щоб человек був хороший. А він хороший, добрий, роботящий, завжди pomoже сумку нести, коли ідеш з магазіна. Всегдa поздоровається, спита, як здоров'я. Я його люблю. Приятний такий хлопець. Тільки шо рано вам ще жениться. Ти сначала поступить должна, потом закончить. Йому ще в армію іти. Ви якщо і зустрічаєтесь десь тайно, то я нічого протів не імею, тільки от щоб тато ні про шо не дознався, і щоб ви глупостей не наробили. А то, знаєш, як не держи kota в мішку, всьо равно висунеться».

Так воно й сталося, навіть незважаючи на те, що бабця явно плутала kota з шилом.

Шекспір, Ромео, Галицько-Волинський літопис і ящики під балконом першого поверху. Бабця, мама і п'ятиразове харчування. Чи варто дотримувати слова, якщо тобі все одно ніхто не вірить?

Не гаючи часу, батько почав довідуватися про все, що було необхідно для вступу. З'ясувалося, що протягом двох останніх років українська філологія втратила статус непрестижності. Інтенсивний процес українізації східних областей потребував великої кількості вчителів української мови та літератури. Львівський університет був одним із небагатьох вищих навчальних закладів, де готували кваліфікованих фахівців. Бажаючих нести світло рідного слова в неосяжні степові простори зрусифікованої батьківщини виявилось чимало.

Довідавшись, що прохідний бал на вступних іспитах вищий, ніж у медінституті, тато чомусь зрадив і почав інтенсивний пошук репетиторів. Усі домашні навперебій намагалися донести до моєї незрілої свідомості, що я просто не маю права закінчити школу без медалі, принаймні срібної. Що медаль – це мій єдиний шанс, раз я вже вибрала собі таку престижну професію. Що якби я вступала до Політехніки, все було б значно простіше, бо там конкурсу майже немає. Особливо на програмування, що й не дивно, бо програмістів зараз більше, ніж комп'ютерів.

Моє життя відразу стало інтенсивнішим. У школі ми про-

ходили одночасно програму 10 і 11 класів, бо, згідно з черговою постановою уряду, тривалість обов'язкової освіти збільшили на один рік. Але лише для тих, хто пішов до школи в 6 років. Усі інші, до яких належав і наш випуск, повинні були опанувати той же обсяг матеріалу протягом 10 років, хоча згідно з документами навчалися в 11 класі, перейшовши туди просто з 9-го. Незрозуміло, навіщо це було потрібно, але життя ускладнило.

Тричі на тиждень я писала з приватним репетитором об'ємні перекази зі збірників «Життя і школа», «Життя і слово», «Життя і наше майбутнє», «Українська література і наша сучасність». Ці тексти переважно починалися реченнями на зразок: «У тьмяніючому світлі все ще доволі тепло, хоча вже й невблаганно осіннього тліючого, розпливчастого, розбитого на окремі тонкі, мов павутинки, і сплетені між собою невидимими цівочками промені сонця весь краєвид набував рис якоїсь майже потойбічної схвильованості, причаєного неспокою і водночас майже незбагненої гармонійності й закономірності. Надходила осінь». Або: «Зима все ще не випускала обрій із цупких пазурів своєї недовершеної білості, майже прозорої, гомінкої, як стрімкий потік, ламкої в переливах світла, що відбивалося й на вкритій усе ще міцними крижинами річці, на таємничих манускриптах віконного скла, яке несло у світло свою записану ламкими письментами звістку, і в самих промінцях сонця, принадних своєю невловимістю, майже потойбічною схвильованістю, причає-

ним неспокоєм і водночас майже гармонійною незбагненністю». Що спільного мали всі ці тексти з життям або з нашою сучасністю, я так і не збагнула, а запитати не наважилася. На подібні питання я досі здебільшого одержувала лаконічну відповідь: «Мала ще. Підростеш – сама зрозумієш». Самостійно я опановувала техніку стенографії, аби детальніше нотувати перекази, і новий український правопис. Двічі на тиждень майбутній викладач читав мені (разом із ще двома абітурієнтками) лекції з історії забороненої української літератури, диктував поезії дисидентів, які бажано було знати напам'ять. Не всі з них мені подобалися, і від перевтоми я часто засинала на особливо нудних заняттях. Щоб уникати цього, я носила з собою збірку під назвою «Пропала грамота», яку читала в трамваї і перед сном.

Одного разу за цим заняттям мене застав батько, який саме вирішив поцікавитися ходом навчального процесу.

Якщо птаха тримати в неволі,
Якщо птаху обрізати крила,
І напхать йому в задницю яблук, —

прочитав уголос тато, сказав: «Гм...» і перегорнув сторінку, —

Слон дрочить хобот об ґрати вольєра... —

«Гм...», – сказав він іще раз, і обличчя його спохмурніло,

—

В таксі ми їхали, варкалось,
Прспект був п'яний в дрободан...

Того вечора батьки провели зі мною ще одну тривалу й відверту розмову, з якої я довідалася, що читати непристойну літературу в моєму віці негарно, як негарно читати подібну літературу і в будь-якому іншому віці. Що таким читанням пристойна людина себе компрометує, а тих, хто подібні такі речі пише й друкує, треба карати. Що вживання певних слів ріже вухо інтелігентної людини навіть у міському транспорті чи в черзі в гастрономі, а в книжці, тим більше — книжці поетичній, це взагалі нечувана розпушта. Що викладач університету, який дає своїм майбутнім студенткам читати щось таке, чинить просто негідно і заслуговує на осуд. Мені так і не вдалося переконати батьків, що я цілком із ними згідна, а збірку цю купила випадково у магазині «Поезія» на площі Міцкевича, написана вона науковими співробітниками Київського державного університету, а мій репетитор, швидше за все, сам не читав би такої поезії. Тож наступного дня тато поїхав до мого майбутнього викладача вже без мене, і я більше не готувалася до переказу й усного іспиту з мови та літератури.

З наближенням моменту складання іспитів атмосфера в сім'ї почала нагадувати ту, яка панує в оселі із важкохворим,

якому вже неможливо допомогти, а можливо лише зробити його останні хвилини якомога приємнішими. Усі справи поза цією були оголошені другорядними, їхнє вирішення відклалося, вся увага була сконцентрована на майбутній події. Родина намагалася підтримати мене всім можливим. Бабця з регулярністю в чверть години прочиняла двері кімнати, за якими я намагалася зосередитися:

– Дуже перепрошую, що потурбувала. Я тільки хотіла спитати, чи ти не хочеш вареничків. Я зробила свіжі.

– Бабушка, ми ж щойно пообідали.

– Ну, я перепрошую. Я просто хотіла спитати. Ти правильно робиш, що учишся. Учись, учись. А то що буде, як не поступиш? Тато розсердиться, і мама розстроїться. Ми ж усі так за тебе волнуємося. Тато, так той аж пообіщав, що з дому вигоне, якщо не поступиш. Ну, учись, учись. Я не буду мішати. Наука, вона в жисті понадобиться.

Бабця зачиняла двері, але не довше, ніж на наступних чверть години. Мама не менш старанно стежила за моїм як мінімум п'ятиразовим харчуванням і абсолютно ігнорувала всі мої спроби уникнути важкокалорійної долі. Тато намагався зав'язати корисні для вступу знайомства. Ніхто й не підозрював, що невдячне чадо замість того, щоб день і ніч думати про особливості закінчень іменників другої відміни в родовому відмінку однини, думає над цим тільки протягом дня, а вночі веде подвійне життя, старанно приховуючи його від оточення.

Пізно вночі, коли всі в квартирі вже міцно спали, я писала листи. Мені дуже не хотілося обманювати батьків, і сумління гризло мене тим сильніше, що більше вони старалися зробити все можливе і неможливе для моєї майбутньої кар'єри, але, з іншого боку, не стригтися ж через це в черниці. Вітя, як і передбачала однокласниця, при ближчому знайомстві й справді виявився не зовсім дебілом і навіть не настільки обмеженим, як про це можна було подумати після його першого листа. Він познайомив мене зі своїми рокерами, і ті запропонували писати для них тексти пісень, на що я відразу і з радістю погодилася, майже щодня дарував квіти, мав добре збудоване тіло, вродливе обличчя, захоплювався кожним моїм словом і обіцяв кохати мене все своє життя. Після довгих вагань я таки наважилася піти на компроміс із власним сумлінням і зробити все, аби батьки «більше не бачили мене з цим патлатим», як і було домовлено. Чи мали вони при цьому на увазі те, що і я сама не повинна його бачити, так і залишилося невисловленим. А «все, що не сказано письменником прямо, дає нам можливості для найрізноманітніших здогадів», – пояснював мій колишній репетитор і майбутній викладач нової української літератури.

Намагаючись послабити докори сумління, я примусила коханого урочисто пообіцяти:

а) після закінчення вечірньої школи обов'язково вступити до якогось вузу;

б) підстригтися;

в) з жанру рок-музики перейти до жанру музики акустичної і почати займатися грою на класичній гітарі;

г) не наполягати на початкові нашого інтимного життя до першої шлюбної ночі;

г) прочитати найважливіших класиків української літератури.

Після того, як рок-група «Лазарет», де Вітя був ударником, написала до мене колективного листа з проханням відмовитися від виконання пунктів б) і в), я, хоч і не без вагань, погодилася. На знак подяки «Лазарет» присвятив мені свою першу платівку під назвою «Суд мертвих над живими».

Батьки суворо контролювали, чи дотримую я свого слова. Доводилося детально звітувати про кожне, навіть десяти-хвилинне, запізнення додому, тато встановив паралельний телефонний апарат, аби мати можливість прослуховувати розмови, що видавалися йому підозрілими, мама регулярно переглядала мої записи, прибираючи кімнату. Мене повністю звільнили від будь-яких господарських обов'язків, навіть по хліб більше не посилали – після того, як одного разу я повернулася з виконання цієї місії через три години.

Кожна вільна хвилина мала бути присвячена підготовці до вступу. Дозволялася одна півгодинна пауза на обід і ще одна – на вечерю. Решта часу – за письмовим столом. Такої інтенсивності навчального процесу не досягнув, напевно, навіть Ленін у період своїх студій на засланні.

Щоправда, це не заважало закоханому рокерові щонаочі приходити під балкон із двома порожніми ящиками з-під молочних пляшок. Він обережно поціляв камінцем до шибки, видирався на складені один на один ящики і терпляче чекав.

– Зізнайся, ти почуваш себе Ромео? – питала я.

– Ким? – дивувався ще не до кінця перевихований рокер і тягнувся до мене за привітальним поцілунком.

– Треба буде ще скласти для тебе список творів світової літератури. Щоб можна було з тобою про щось спілкуватися.

– Ще один список? – зітхав Вітя. Він уже другий місяць мужньо боровся з «Хіба ревуть воли, як ясла повні», паралельно намагаючись отримати задоволення від «Сонячної машини» і проникнутися глибиною бориславського циклу Івана Франка, і все це вимагало від нього значно більших зусиль, ніж чотиригодинна репетиція чи двогодинне тренування.

– Скажи, – питав він, – а після того, як я ще й світову літературу прочитаю, ти вийдеш за мене заміж? Ну, ясно, коли вже поступиш в свій університет.

Я кепкувала з його наївності і пояснювала, що ми ще занадто юні, щоб створювати сім'ю, занадто мало знаємо одне одного, що потрібно говорити, по-перше, «вступиш», по-друге, – «до університету», по-третє, прочитати всю світову літературу просто неможливо, тим більше – ще до одруження.

Вітя на все погоджувався, обіцяв чекати і читати, скільки буде потрібно, не ставити більше дурних питань, завтра ж узяти в бібліотеці Шекспіра і, взагалі, звернути увагу на своє моральне обличчя. У кінці кожного з побачень ми обмінювалися листами.

Наші посиденьки в точкаріку мали в собі щось ритуальне. Це помітила навіть Вітина мама, яка час від часу заносила нам туди «гаряченьких пиріжків», чаю, канапок або ще чогось смачненького. Подолавши всі перепони, пов'язані з потаємним проникненням до крихітної кімнатки під дахом сусіднього будинку, ми з Вітею насамперед зручно вмощувалися на старенькому обдертому диванчику і ставили касету «Скорпіонз». Це була єдина група, яка подобалася нам обом, і це було щось, що стосувалося тільки нас і наших потаємних зустрічей. Якби про звуковий супровід цих зустрічей дізналися рокери, друзі Віті, вони були б дуже обурені, і Вітя трохи соромився такого не гідного справжнього рокера вияву своїх музичних смаків.

Можливо, саме ця забороненість надавала музиці «Скорпіонз» такого потужного впливу на нас, на наш настрій, на те, що ми забували про час, про обов'язки, про обережність, про вступні іспити, про застереження батьків і навіть про Ді Снайдера. З часом, коли ми вже вивчили тексти й мелодії на касеті майже напам'ять, я запропонувала Віті трохи урізноманітнити наше дозвілля і, слухаючи музику, читати вголос

поезію. Вітя приречено погодився, як погоджувався на більшість моїх пропозицій, і ми перечитали під єдину наявну у нас касету «Скорпіонз» спершу «Криваве весілля» Лорки, далі томик Єсеніна і нарешті збілочку Асадова. Така поступова деградація наших поетичних смаків не дала очікуваного результату, і Вітя не став ні фанатом Асадова, ні шанувальником Єсеніна, не кажучи вже про Лорку. Щоразу, коли я зупинялася під час читання, він брав у мене книжку і перераховував кількість сторінок, які залишилися до кінця. Але мовчки витримував всю процедуру, а коли я закінчувала черговий поетичний сеанс, тільки голосніше вмикав музику.

Коли читання вголос нам набридало, ми цілувалися. Переважно до того моменту ми слухали касету вже вдруге і протягом попереднього півторагодинного слухання встигали накопичити вибухово небезпечний заряд сексуального збудження, яке через непохитну твердість наших цнотливих переконань могло вилитися тільки в поцілунки, і ми виливали його, цілуючись до нестями, точніше до крові на губах, до синців на спині й на грудях, які необережні й жадібні Вітині пальці залишали на моєму тілі, до запаморочення, майже до втрати свідомості, до нестерпного ниття десь унизу живота, до спустошеного стану, чимось схожого на похмілля, цим станом закінчувалися майже всі наші зустрічі, під час яких збудження спершу наростало, а потім важким клубком опускалося кудись на дно шлунка, не знаходячи виходу і роблячи наші ночі неспокійними, а безсоння тремтливим і знервова-

ним.

Напевно, тільки цей вибухонебезпечний заряд, нездатний задовольнитися поцілунками, тримав нас у постійному напруженні, дуже чутливому до запахів, звуків і кольорів і водночас розсіяному й неуважному щодо всього другорядного, повсякденного: навчання, батьків, обов'язків. Вранці, коли я виходила з дому, мені здавалося, що навіть повітря довкола мене шарудить стримуваною напругою і бринить, немов натягнуті на вітрі білизняні шворки. Ми жили тільки цією зацементованою в нас усередині напругою, яка притягувала нас одне до одного з силою двох намагнічених поверхонь і примушувала після кількогодінного сидіння в точкаріку вдень проводити цілі ночі на моєму балконі, рахуючи зорі, цілуючись і міцно стискаючи руки одне одного під мелодії «Скорпіонз», які пульсували у наших гарячих головах нескінченним звуковим потоком.

Цією напругою були переповнені і наші листи, якими ми обмінювалися після кожного нічного побачення і які нагадували наркотичні видіння, складені із поезії Лорки, текстів «Скорпіонз», порад Ді Снайдера і описів страв, якими нас годували на сніданок, обід і вечерю. Ми ніби боялися втратити цей внутрішній зв'язок між собою, це магнітне поле, яке постійно тільки накопичувало енергію і ховало її в собі, загрожуючи колись вибухнути, тому нам важливо було знати найменші подробиці того періоду, коли ми не були разом, бо кожна втрачена деталь могла стати детонатором цьо-

го несподіваного вибуху.

На жаль, у процесі старанного переховування від батьків я загубила десь майже всі Вітині листи і тому не можу процитувати найцікавіших із цих шизофренічних щоденників, у яких із точністю до хвилин був розписаний наш із Вітею побут протягом року, який ми провели під знаком «Скорпіонз». З літературного погляду ці твори навряд чи заслуговують окремого обговорення, зате фахівцеві з підліткової психології це напевно було би цікаво.

Якби я була режисером, я б узяла нас із Вітею на ролі Ромео і Джульєтти і навіть погодилась би на нашу позбавлену смаку вимогу озвучити виставу музикою «Скорпіонз».

Теорія і практика. Перші полеміки довкола цноти

Це сталося в той момент, коли популярний журнал «Ровесник» закінчив друкувати з номера в номер «Поради виживання для підлітків». До моїх випускних та вступних іспитів залишалось вже зовсім небагато, а наші посиденьки в точкаріку перетворилися на своєрідний дискусійний клуб. Центральною темою цих дискусій, окрім, зрозуміло, перспектив розвитку важкого року, була зачеплена Ді Снайдером тема дошлюбного сексу. Дискусії ці відбувалися переважно в одному й тому ж складі: ритм-гітарист «Лазарету» Гоша, соло-гітарист Льоша, дівчина Льоші Валя, «драмсист» Вітя і я.

Щоправда, проблеми, яких найчастіше торкався Ді Снайдер (венеричні захворювання, небажана вагітність чи наркотики), наразі не дуже нас цікавили. Першим питанням, яке необхідно було з'ясувати, стало те, чи має дошлюбний секс право на існування, чи маємо ми право на дошлюбний секс, і якщо так, то чому погляди на це Ді Снайдера і наших батьків так сильно відрізняються.

Як і належить групі справжніх українців (часткова російськомовність у цьому разі ніяк не вплинула на ситуацію), ми розділилися на три фракції, що стояли на принципово різних позиціях. Льоша і його дівчина Валя вважали,

що дошлюбний секс не лише має право на існування, а є необхідним елементом для створення по-справжньому міцної сім'ї, у цьому вони абсолютно погоджувались із точкою зору Ді Снайдера і вважали погляди наших батьків надто консервативними і застарілими.

Я вважала, що бездумно мавпувати звичаї західного світу не варто. І навіть якщо певні національні традиції видаються нам надто консервативними та застарілими, поважати та дотримуватися їх все одно потрібно. Принаймні з поваги до батьків. Із солідарності зі мною погоджувався і Вітя, хоча його переконаність, здається, не була надто твердою.

Ритм-гітарист Гоша на той момент ще не мав власної думки. Оскільки дівчини в нього не було, він не надто цікавився питанням.

Таким чином, у нас встановилася нічия: 1:1. І так тривало аж до того моменту, поки Льоша і Валя не вирішили від теоретичних міркувань перейти до практики і завершити платонічну фазу своїх стосунків.

Відбутися це мало, ясна річ, в тачкаріку, зрозуміло ж, увечері, і не могло обійтися без дружньої підтримки всіх утаємничених. Адже незважаючи на свою сексуальну розкутість, ні Льоша, ні Валя не мали попереднього досвіду і хвилювалися за те, як пройде «перший раз». Приготування були ретельними і почалися ще за тиждень до знаменної події. Льоша, Гоша і Вітя старанно прибрали в точкаріку, принесли з дому чисте простирадло і застелили ним імпровізоване ліж-

ко, відрегулювали освітлення, зробивши його інтимнішим, задалегідь запаслися алкоголем і цигарками, поставили замок, який зачиняв би двері зсередини (лінивий Гоша спершу спробував засумніватися в необхідності аж такої трудомісткої операції, але йому пояснили, що займатися таким при відчинених дверях так само незручно, як і при зачинених іззовні, і що Ді Снайдер на їхньому місці теж уставив би замок, тоді Гоша змирився). Після тривалих дискусій хлопці дійшли навіть до того, що принесли до точкаріка кілька касет із «попсовою» музикою на зразок «Металіки», бо Валя навідріз відмовилася вперше займатися сексом під треш-рокові ритми. Касету «Скоршого» ми з Вітею старанно ховали і нікому не розповідали про її існування. Льоша, щоправда, трохи посумнівався, чи не буде це зрадою його музичних ідеалів, але потім вирішив, що для першого разу можна змиритися, а далі видно буде.

Протягом того вечора, коли все мало статися, Гоша і Вітя домовилися чергувати біля під'їзду і час від часу підходити до дверей точкаріка на випадок непередбачуваних ситуацій.

Я категорично відмовилася брати будь-яку участь у цих приготуваннях, засудивши саму суть акції, і присвятила вечір підготовці до контрольної з іспанської.

Репетиторка, яка готувала мене до вступу, народилася у Франції, в українській сім'ї, а потім 15 років прожила в Парагваї. Звали її Естелла Давидівна, студенти з острахом ставилися до її суворості, а на кафедрі романських мов вона

вважалася найкращим фахівцем із французької та іспанської. Коли Естелла Давидівна сама вчилася у Львівському університеті, вона ще слабо володіла українською. Точніше, письмовою українською. Розуміти і розмовляти вона могла без проблем, але лекції записувала, спершу перекладаючи їх французькою, а потім, готуючись до іспиту, переписувала все ще раз мовою оригіналу. Відтоді у неї сформувалося переконання, що іноземну мову неможливо вивчити, не порівнюючи і не зіставляючи її зі ще однією, спорідненою мовою. Таким чином вона сама оволоділа польською і російською, бо, вдосконалюючи українську, потребувала порівнянь, а обмежитися однією тільки польською або однією тільки російською видавалося їй недостойним доцента університету. Такі ж високі вимоги ставила вона й до своїх студентів та абітурієнтів, яких вона за доволі високими, як на той час, розцінками готувала до вступу.

Коли я вперше з'явилася у її крихітній і захаращеній книгами квартирі, де окрім неї мешкали ще старенька сибірська киця і мовчазний папуга у старанно вичищеній клітці, Естелла Давидівна відразу ж попередила мене, що іспанську граматику ми будемо вивчати за підручником із французької. На її думку, він краще подавав граматичну структуру, яка, як відомо, у всіх романських мов дуже подібна. А крім того, я повинна привчати себе до думки, що жодну мову неможливо вивчити, не порівнюючи її зі спорідненою.

Того вечора, коли в точкаріку відбувалися вищеописані

і епохальні з точки зору проходження сексуальної революції у нашому дворі події, я старанно вписувала у розкладений на підлозі (бо не поміщався на письмовий стіл) аркуш ватману зразки відмінювання дієслів, розподіляючи їх на «індікативо», «субхунтіво» та «інфінітіво», «формас сімплес», «формас компуестас» та «герундійо», «пресента», «футуро», «імперативо», «кондісьйональ», «претеріто перфекто», «претеріто індефінідо», «претеріто антеріор», «імперфекто», «плюсквамперфекто», «кондісьйональ перфекто», «футуро перфекто», «герундійо перфекто», «інфінітіво перфекто» і звичайний «партісіпійо пасадо». Зразком при цьому мені слугував інший, зменшений у масштабі один до десяти, аркуш із підручника французької мови, де всі ці зразки були подані на прикладах французьких дієслів. Моїм завданням було проробити те саме з представниками трьох дієвідмін дієслів іспанських, уживаючи часові форми й закінчення за аналогією і заодно вивчаючи їх напам'ять.

У момент, коли цей процес був близький до завершення, а мій стан – до відчаю, на балконі моєї кімнати почувся знайомий звук, який означав, що Вітя хоче зі мною поговорити. Я здивовано глянула на годинник – ще навіть не було першої, а в такий час ми ніколи не зустрічалися на балконі, побоюючись, що батьки ще не сплять. Потім я обережно визирнула із дверей кімнати, і переконавшись, що всі члени нашої сім'ї вже розійшлися по своїх кімнатах, вирішила ризикнути.

Я вийшла на балкон, вдихнула ковток свіжого нічного по-

вітря і відчула, як із голови прудко вилітають старанно ви-зубрені «убе», «убісте», «убо», «убієра абідо», «убієсе сідо» і «абріамос естадо». Це відчуття чомусь нагадувало те, коли від черевиків відвалюються великі кавалки налиплого й засохлого бруду. Було трохи шкода витрачених намарне зусиль, але відчувалося і певне полегшення. Я зрозуміла, що контрольну мені завтра не написати, і заспокоїлася.

– Привет, ізвіні, шо пабеспакоїл, я па срочній справі. Ти знаєш, Льошка с Валькай севодня ета, ну, в тачкаріке. І у ніх проблема. Ми с Гошкой не знаєм, як памочь, у Ді Снайдера пра ета тоже нет, может, ти чево підкажеш.

– Тс-с-с, – сказала я, – обережно, бо батьки можуть прокинутися, ти знаєш, котра година?

– Ну я же сказав, ізвіні, проста проблема у людей, треба срочна. Панімаєш, Льошка купіл презерватів, а він большой аказався, злазе, сходили в аптеку, там, гаварят, меньше нема. Ти случайна не знаєш, ані па размерам прадаютса, ілі ета у Льошкі с размерамі не всьо в парядке? Знаєш, він переживає па цьому поваду.

Відверто кажучи, розміри презервативів, які мені доводилося на той час бачити в наших аптеках, вражали і мене не менше. Навіть ставало трохи лячно, яким чином усе це може поміститися в мене всередині, бо про відчуття в той момент, коли це станеться вперше, я взагалі намагалася не думати. Але зізнатися у своїй неосвіченості Віті я аж ніяк не могла, і тому відповіла, намагаючись надати своєму голосові макси-

мальної зверхності:

– Такі проблеми неминуче чекають на кожного, хто вважає себе дорослішим, ніж він є насправді. Я, на жаль, нічим не можу зарадити. Мою позицію в цьому питанні ти знаєш.

Вітя зітхнув і пішов втішати друга Льошу. Більше з приводу дошлюбного сексу ми не дискутували. Перемога виявилася за нами, із рахунком 1:0. Контрольну я написала на четвірку і дуже втішилася.

Суд мертвих над живими. Грати на вікнах першого поверху. Звинувачення невинних

Нарешті для мене завершилися іспити випускні, а далі й вступні, іспити долі. Разом із іншими щасливцями, зарахованими на один із на той момент найпрестижніших факультетів університету, я повинна була їхати на сільськогосподарську практику збирати хміль.

Батьки, знаючи мою непристосованість до фізичної праці і життя в польових умовах, намагалися зробити все можливе, аби звільнити мене від цього випробування. Сама я в принципі нічого не мала проти. Цікаво було познайомитися з майбутніми однокурсниками (як виявилось пізніше, в кількісному співвідношенні 97 до 3 більшість становили однокурсниці), спробувати себе в ролі колгоспниці.

Мало не напередодні мого від'їзду того дня, коли повинно було вирішитися, чи їду я збирати хміль, «Лазарет» отримав пропозицію випустити музичну платівку. Це було нашою спільною великою перемогою, до якої ми готувалися під час довгих і виснажливих репетицій. На той час я якось непомітно для себе настільки органічно увійшла у склад групи, що вже навіть не ставила собі запитання, а чим я, власне, там займаюся.

Почалася наша співпраця з пропозиції, що її зробив мені ритм-гітарист Гоша, написати для першого альбому «Лазарета» справжній рокерський текст – «щоб так душевненька, як у Асадова, но хардова, як у «Секс-пісталс». Я спочатку засумнівалася, чи зможу, але потім Гоша приніс мені свою власну спробу написати подібний текст під назвою «Суд мертвих над живими», який починався словами:

Из ваших жил струится тихий ужас
Вы пьете металл за двоих
И в конвульсиях тело страдает
И мраки в снах твоих и моих.

Я уявила собі сольний концерт «Лазарету» на великому стадіоні, куди випадково потраплять мої батьки, мої вчителі або просто мої знайомі, і погодилася переробити текст. Моя версія «Лазарету» дуже сподобалася, хоча я й тепер не була певна, що дуже хочу, аби хтось із моїх знайомих почув:

Ты вестник смерти в царстве живых
Ты жизни луч среди царства мертвых
В твоей душе зарождается стих
Границы смерти для тебя стерты.

Пісню на ці слова було зроблено в новому на той час навіть для прихильників хард-року стилі «спід-метал», який був ще крутішим, ніж «треш-метал», а тоді навіть «треш-

метал» у Львові ще ніхто не грав, що робило напрямок перспективним. Відверто кажучи, мені важко було оцінити нюанси відмінностей між обома стилями. Я чесно, старанно й доволі довго намагалася проникнутися духом музики цього напрямку і не менш старанно приховувала від «Лазарету», що мені це так і не вдалося. Я часто зачинялася у своїй кімнаті й вмикала у плеєрі з навушниками одну з рекомендованих «лазаретівськими» друзями касет. Але вже після другої композиції в мене починала нестерпно боліти голова, далі вуха, а одного разу навіть пішла кров носом, хоча я намагалася слухати цю музику на мінімальній гучності.

Після невдачі з точкариком репетиції «Лазарету» було перенесено додому до вокаліста і соло-гітариста Льоші. Його мама, колишня скрипалька, дуже вболівала за розвиток музичних здібностей сина і запропонувала для проведення репетицій горішній поверх їхнього будинку. Сусідам довелося з цим змиритися, бо будинок був приватною власністю, а мама все витримувала мужньо, навіть не виходячи з дому під час репетицій. Я заздрила її витривалості, бо сама б такого не витримала.

Якось я несміливо запропонувала Віті, Льоші й Гоші спробувати себе ще й в мелодійнішому напрямку хард-року. Хоча б на зразок «Металіки» чи «Айрон Мейден». Але мене засміяли, пояснивши, що попсовість моїх смаків з часом минеться і я зрозумію, в чому кайф справжнього драйву, і перестану слухати те, що всі.

На цьому ідеологічні суперечки було вичерпано, і я мовчки намагалася дорости своєю незрілою свідомістю до елітарності музону зі «справжнім драйвом». А кар'єра «Лазарету» тимчасом розвивалася блискавично. Не встигли вони створити перший альбом і дати два пробні концерти в сусідній із Льошиним будинком СШ № 45, як їм запропонували взяти участь у роковій «солянці» на велотреку СКА, потім – у концерті перед Оперним театром, у приміщенні Львівської філармонії... Уже через місяць після першого виступу концертний репертуар групи став доволі солідним. У мої обов'язки входило підібрати кожному вдалий сценічний одяг, створити імідж, себто зачіску, макіяж, написати вступний текст Льоші, який був і за конферансьє, а також висловлювати свої зауваження після кожного виступу.

Для випуску музичної платівки «Лазарету» поставили дві умови:

- 1) програма, повністю готова для запису через тиждень;
- 2) жодного тексту по-російськи.

Для перекладу текстів у мене була одна ніч.

«Умершие во сне», «Медиум», «Тигр в пустыне» далися мені без особливих проблем. Труднощі почалися з «Я пил твою кровь, как воду», але навіть це я ще подужала. Закінчивши «Ты меч отравленный вонзаешь», я урочисто пообіцяла собі, що більше жодного з подібних текстів не напишу. Навіть ворожою російською мовою, навіть просто так, «па приколу». Вітя прийшов під балкон, коли залишалися него-

товими ще два переклади: «Убей меня, не мучь» і «Посмотри, мои раны гноятся».

Вітя спершу чекав на завершення процедури під балконом. Але надворі лив сильний дощ, і він попросив дозволу перелізти через балкон. Пів на п'яту, батьки сплять найміцнішим сном, зовсім ненадовго. Попередньо ми вже кілька разів дозволяли собі таке, і все закінчилося щасливо, тож я погодилася.

Вітя прочитав уже готові переклади, залишився дуже задоволеним і дрімав у кріслі, чекаючи, поки я закінчу решту.

Коли мені залишилося перекласти фразу: «Эта месьть святая, как вода», не міняючи ритму всього тексту, раптом відчинилися двері кімнати. Мама йшла до туалету і вирішила поцікавитися, чому в мене так пізно світиться. Вітя зробив запізнілу спробу сховатися під стіл. У голові в мене застрягло: «О, ця помста, ця свята водиця».

Епілог

Треба віддати належне мамі: вона розповіла про все та-
тові вже після мого від'їзду. «Відшмагання» так і не відбу-
лося, зате, коли я повернулася з практики, балкон моєї кім-
нати прикрашали великі ґрати, відчинити які вистачало си-
ли тільки в тата. Наша співпраця з «Лазаретом» на цьому
завершилася, ми перестали зустрічатися з Вітею, я відмови-
лася писати тексти для другого альбому під назвою «Війна
медіумів» і відкрила для себе джазову музику. Так я втрати-
ла останній шанс дорости до елітарної музичної самосвідо-
мості шанувальників «справжнього драйву».

«Лазарет» записав ряд доволі успішних музичних альбо-
мів, зробив кілька гастрольних турне і розпався. Соло-гіта-
рист і вокаліст Льоша незабаром одружився, бо його дівчи-
на завагітніла. Вітя пішов працювати у торгову фірму, і ро-
бота не залишала часу для музики. Незабаром і він одружи-
вся. Ритм-гітарист Гоша спробував пограти у кількох інших
групах, але теж покинув музику і виїхав із батьками за кор-
дон.

Зовсім недавно я впорядковувала старі папери і знайшла
один із Вітиних листів, у якому він писав: «Севодня в 13.10
были в точкарике. Льошка нашол там твою книгу Лорки и
пасматрел на меня типа я бальной, я отмазалса, что тебе эта
надо для вступа. Он предлажыл лабать свой музон как Ди

Снайдер. Думаем назватса «Лазарет». Па приколу типа мы все бальные. А мы и бальные. Бальные музикай. А я ещю бальной табой. Што думаеш по этому поводу? Заканчиваю писать. 13.33»

Математичні пристрасті

*Про те, що випадкові знайомства
не завжди закінчуються погано,
але рідко закінчуються добре*

Якось узимку він наздогнав мене при виході з наукової бібліотеки ім. М. Драгоманова, де перед початком зимового екзаменаційного марафону я дописувала курсову роботу про драматичну творчість Івана Франка, паралельно готувалася до іспитів із політології, інформатики та зарубіжної літератури, мріяла про початок опалювального сезону, відразу ж після закриття бібліотеки планувала піти на концерт і при цьому перебувала в доволі агресивному настрої. Наздогнав би він втомлену від самотності панну свого віку, яких чимало можна зустріти в тій же бібліотеці, все, можливо, склалося б інакше. Але він обрав самовпевнену і довгоногу першокурсницю, переконану у власній здатності з першого ж погляду підкорити своїми чарами будь-якого чоловіка. Бажано, звичайно, іноземця середнього віку, самотнього, із приємною зовнішністю і добре забезпеченого. Можна, звичайно, і співвітчизника, теж самотнього, теж із приємною зовнішністю і теж добре забезпеченого, але краще молодшого

за середній вік. Розглядаються й інші варіанти, але зрозуміло, що така дівчина просто не може звернути увагу на лисуватого викладача Політехніки, який наздоганяє її при виході з бібліотеки. Вибрати мене, а не жінку, яка зустріла б його дії з більшою вдячністю, було з його боку стратегічною помилкою, ще більшою помилкою було не почистити перед цим зуби і не попрати шкарпетки. На жаль, саме в таких дрібницях і криється причина конфлікту, точніше, внутрішнього антагонізму, який повторюється з покоління в покоління і ніяк не навчить деяких самовпевнених панянок прихильніше ставитися до «перспективних» чоловіків, а деяких перспективних чоловіків – виявляти більше проникливості й життєвого досвіду при виборі об'єктів своїх симпатій.

У коридорах Львівської Політехніки Ви протягом максимум п'ятнадцяти хвилин зустрінете мінімум п'ятьох чоловіків такого типу. Випрасувані сірі штани від неіснуючого костюма, голуба сорочка з обтертими манжетами, сірий ангоровий светр в обтяжку, чорні мешти виробництва львівської взуттєвої фабрики «Прогрес», потягана старенька сумка з чорного шкірозамінника через плече, лисина, рожевий гребінчик, що акуратно вистромлюється із задньої кишені штанів, і, звичайно, кілька золотих протезів серед зубів переднього ряду. Перше, що впадає Вам в очі, а точніше, в ніздрі при знайомстві з цим кандидатом математичних, фізичних чи квантово-теоретичних наук, – характерний запах

із рота, що свідчить про нерегулярне користування з послуг зубного лікаря, не менш характерний запах спраглих чергового прання шкарпеток і натомленої активним способом життя сорочки. Наступне, від чого Вам, за всього бажання, не вдасться абстрагуватися, – це старанність його підкреслено української мови з характерною відсутністю «г», в якій час від часу вперто повторюються: «я рішив», «мені показалося» і «прийміть мої вибачення». Але це все – зовнішнє, а в решті своїх проявів ці люди досить милі, ввічливі та начитані й переважно справляють приємне враження. Щоправда, здебільшого на мам і бабусь своїх юних студенток, аніж на самих довгоногих першокурсниць.

– Вибачте, будь ласка, Ви не підкажете, де тут вулиця Семена Петлюри?

– Ні, – буркаю я і поспішаю якомога швидше дістатися до кав'ярні, омріяного гарячого напою, добре опаленого приміщення, де можна палити, де немає книжок, студентів і зимової сесії.

– А як Ви думаєте, – не вгаває мій співрозмовник, – може існувати у Львові така вулиця?

– Я про це не думаю.

– Перепрошую, що я Вам так набридаю, але я звернув на Вас увагу ще в бібліотеці. У Вас такий незвичний підхід до підбору літератури: вірші Горація, драми Франка, підручник з політекономії і «Основи бейсіку». Можна Вас запита-

ти, чим це вмотивовано?

– Небажаною вагітністю, – буркаю я і пришвидшую крок. Невже цей придурок ніколи не здавав сесії? Зрештою, яка йому різниця?

– Дивно, а я думав, це пов'язано із сесією. Коли світить сонце, мені завжди починає здаватися, ніби я ще вчора сам був студентом.

Я з недовірою оглядаю його лисину. Він простежує напрямок мого погляду і нервово посміхається. Потім теж пришвидшує крок і не виявляє анінайменшого наміру прощатися.

– Мене звати Женя. Я – кандидат математичних наук, працюю на кафедрі прикладної математики в політехнічному інституті. А Ви?

Він зробив таку тривалу паузу між «Я» і «кандидат», що здалося, ніби він зібрався сказати як мінімум «професор» чи хоча б «доктор».

– У мене післязавтра починається сесія, тому я маю дуже багато роботи, а Ви забираєте в мене дорогоцінний час.

Можливо, він краще зрозуміє, якщо розмовляти ввічливо.

– Я приношу свої вибачення. Але можна буде побачити Вас після сесії?

– Це поки що нікому не заборонено. Стукайте, – і Вам відчинять.

– А куди стукати? Я ж навіть не маю Вашого телефону.

– Пісня така є, називається «Хата старого Хрона». А в ній приспів: «Стукайте, – і Вам відчинять». До побачення.

І я зайшла до найближчої кав'ярні, голосно grimнувши дверима. Ввічливо таки не вийшло.

Мене завжди цікавило, навіщо на факультеті філології ввели курс основ програмування мовою бейсгку. При тому, що курс цей був виключно теоретичним, і навіть тих із нас, хто найкраще оволодів азами поділу алгоритмів на типи і усвідомив усю глибину двійкової системи передачі інформації, і близько не підпускали до справжніх комп'ютерів, яких у ті часи було аж п'ять на весь університет. Я вже не кажу про якийсь там «Віндовс для чайників» чи хоча б «Волков-едітор». Умикати комп'ютери вміли далеко не всі з нас, але іспиту з основ програмування не оминув ніхто. Ним для українського відділення мала стати письмова контрольна, призначена на 3 січня.

Зайвим буде згадувати про те, що останньої передекзаменаційної суботи мені не вистачило для ознайомлення з основами програмування, як і про те, що 3 січня – в принципі не найкращий день для здачі іспитів. Протягом усієї новорічної ночі мене непокоїло небезпідставне передчуття, що першого свого іспиту під час першої ж сесії мені не скласти.

Першим, кого я побачила серед членів екзаменаційної комісії, був мій недавній знайомий. Я похолола, згадавши «Пісню старого Хрона», але Женя, впізнавши мене, привітно по-

сміхнувся і втаємничено підморгнув. Протягом наступних двох годин я старанно намагалася уникати його погляду й одночасно хоча б приблизно збагнути, чого саме хоче від мене листок із екзаменаційним завданням. У результаті я каліграфічним почерком переписала все, що стояло в тексті завдання, намагаючись максимально дотримуватись оригіналу, і здала свої «розв'язки» екзаменаційній комісії.

Як розповів мені потім Женя, навіть при цьому мені вдалося зробити чотири помилки. Добре, що батьки свого часу таки відмовились від ідеї зробити з мене програміста. Тим більшим було моє здивування, коли після роздачі залікових я виявила у своїй навпроти словосполучення: «Основи програмування» найвищий бал.

– Ну як, здала решту іспитів? – запитав голос із телефонної слухавки. – Уже ж закінчилася сесія. Чи не правда?

– Правда, – розгублено погодилася я, не знаючи, що робити далі: питати, звідки в нього мій телефон, дякувати за порятунок, вибачатися за «старого Хрона» чи зробити вигляд, що нічого іншого я й не сподівалася.

– То що, тепер можна буде випити разом із тобою кави, не забираючи твого дорогоцінного часу?

– Напевно, – я все ще не мала плану майбутніх дій.

– Давай завтра о шостій, на Драгоманова. Домовились?

– Угу.

– Тоді до побачення.

Про «Віндовс для неввічливих» та інші історичні подробиці

– Хочеш, я розповім тобі трохи про себе? – почав Женя нашу наступну зустріч, не даючи мені змоги ні вибачитися за передостанню, ні подякувати за останню, ні запитати, як у нього справи. – Я вже тобі казав, що працюю в Політесі на кафедрі прикладної математики, – продовжив він ще до того, як я встигла відповісти на поставлене запитання. Очевидно, під час роботи на семінарах із вічно неготовими студентами виробляється звичка самому відповідати на власні запитання.

– До речі, мене цілком випадково запросили до університетської екзаменаційної комісії. Друг захворів, а він працює на вашій кафедрі. Тож пощастило тобі. Так от, математиком я став цілком випадково і досі себе ним не почуваю. Того хотіли батьки. А я все життя мріяв стати істориком. Досі збираю історичні матеріали про львівську архітектуру. Якщо колись захочеш, щоб я провів тобі екскурсію, – нема проблем. Мені часто доводиться водити іноземців по місту. Ду ю спік інгліш?

– Не дуже.

– Шкода, а то могли би час від часу переходити на англійську. Мені бракує можливості вправлятися в усному мовленні. Ну, а ти чим займаєшся?

– Відпочиваю після сесії.

– А взагалі?

– Філологією.

– Українською?

– Так.

– Ну ясно, зараз всі ринулися в українську. Років три тому ти б точно пішла на російську. Батьки б інакше не допустили.

– Не знаю, три роки тому я ще в школу ходила.

– А вдома ви як розмовляєте? Теж по-українськи?

– Угу.

– А в мене вдома – по-російськи.

– А я думала, по-англійськи.

– Дивно, мені чомусь здалося, що в тебе в родині є хтось із російською кров'ю. Знаєш, є таке хороше слово: «полукровка». Так от, мені здалося, що ти полукровка.

– А як ти це визначаєш?

– Ну, знаєш, у мене самого мама – росіянка. Напевно, відчуваєш рідних за духом.

– Як Мауглі.

– То в тебе точно нікого немає? Навіть у третьому коліні?

– У мене тільки два коліна.

– Я серйозно.

– І я.

– А що ти любиш читати?

– Книги.

– Ну, зрозуміло. А які саме?

– Різні.

Моє почуття вдячності зникло разом із бажанням вибачитися. Чому ми розмовляємо, як два дебіли? Яка йому різниця, що я люблю читати? Невже він думає, що запах із його рота мене збуджує? Чому не можна ввічливо розповісти одне одному по два анекдоти і розійтися по домівках? «Ринулися в українську», – теж мені доцент. Навчився б краще грамотно розмовляти замість того, щоб бігати за студентками.

– А светри тобі мама в'яже? – питаю я, щоб відволікти його від своїх анкетних даних.

– Мама, – не червоніючи, зізнається Женя. – У нас взагалі дуже ніжні стосунки в сім'ї. Я досі живу з батьками, незважаючи на те, що мені вже тридцять три, – він потай зиркає на мене, аби побачити, як я відреаую. – Але не тому, що мушу, а тому, що так для всіх краще. Ми всі дуже прив'язані одне до одного. У нас чудові стосунки. Мама ніколи не лягає спати, поки я не повернуся ввечері, тому я стараюся їх дуже не турбувати і повертатися не пізніше дев'ятої. Завжди дзвоню додому по кілька разів на день. З кожного відрядження. Я і майбутню дружину хочу привести в батьківський дім, – він знову потай зиркає на мене. Я намагаюся не думати про те, як вся сім'я снідає вранці «свіженькою» манкою із малиновим варенням («усе своє, не кроплене»), а вечорами п'є чай з лимоном (один пакетик на три горнятка) і заїдає оладками, вболіваючи за героїв якогось мексиканського серіалу. Мама при цьому плете светри, шкарпетки, шалики і поправ-

ляє бігуді. Аби не порушити цю гармонію, мені в ролі майбутньої дружини доведеться щонайменше вибілити волосся пергідролем, потім зробити «хімію» (перукарня не частіше ніж раз на півроку, це ж такі витрати для доцентської зарплатні) і купити на базарі джинсову спідницю із золотистими гудзиками спереду та резинкою в поясі (раптом поправлюся – не витрататися ж на нову) та ангоровий светр. Не життя, а просто мрія. Вихідні—на кухні, відпустка – на дачі і щоранку черга в туалет та ванну. Залишилося тільки достойно завершити виконання алгоритму «Одруження». Крок перший – знайомство, не забути розповісти про службове становище, тему дисертації, розміри житлоплощі. Тривалість – п'ятнадцять хвилин. Крок другий: випадкова зустріч, під час якої слід зробити відмову від наступної зустрічі незручною. Третій крок: запрошення на каву, тест на наявність спільних інтересів, перший поцілунок, знайомство з батьками. Основне – нічого не переплутати. Ну, а потім у мене вже просто не буде іншого виходу, тільки вийти за нього заміж. Ще б пак: кандидат математичних наук, у душі – історик, люблячий син, може статися, досі незайманий. Як сказала б моя бабця: «Хароший мальчик». Трохи, правда, лисуватий, і з рота тхне. Але це не страшно. Зуби ми йому полікуємо. А лисину, яка, кажуть, свідчить про темперамент, прикриємо вовняною шапочкою.

– Ти знаєш, що тут стояло раніше? – перебиває Женя хід моїх роздумів. Ми пройшли чималий шматок центру і наб-

лизилися до ратуші. – У 1598 році з південного боку ратуші з'явилося велике кам'яне корито, – почав він тоном диктора телевізійних новин. – Пам'ятаймо, що до початку ХІХ сторіччя в усій Європі тільки Росія мала єдину для всієї країни систему мір і ваги. В інших державах кожне місто користувалося власними одиницями міри довжини, об'єму й ваги. А у Львові еталоном служило оте корито. – Він подивився на мене поглядом штангіста, який щойно побив власний рекорд і перейшов до наступної вагової категорії.

– А коли корито забрали звідси? – не даю я йому можливості насолодитися величчю моменту.

– Не знаю, напевно десь у ХІХ столітті, – він на мить знічується, але незабаром незворушно продовжує: – На західному боці Ринку, де зараз квітник, було місце страт. Тут же з 1564 року стояв так званий «стовп ганьби» – спочатку дерев'яний, а згодом – кам'яний. До нижньої частини стовпа були прикріплені залізні кільця. На кілька днів до них припинали, виставляючи «на ганьбу», дрібних злодіїв, п'яниць, хуліганів. Тут же виконували й смертні вироки. Для цього біля стовпа споруджували тимчасовий поміст. Так були страчені молдавські князі Томжа і Янкула, а 16 червня 1578 року – один із керівників запорозького козацтва Іван Підкова.

– А Самійло Немирич?

– Хто? – розгублено перепитує Женя.

– Інший національний герой запорозького козацтва, якого було посаджено у вежу чи то за згвалтування, чи то за нері-

шучість.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.